

Ба 65720

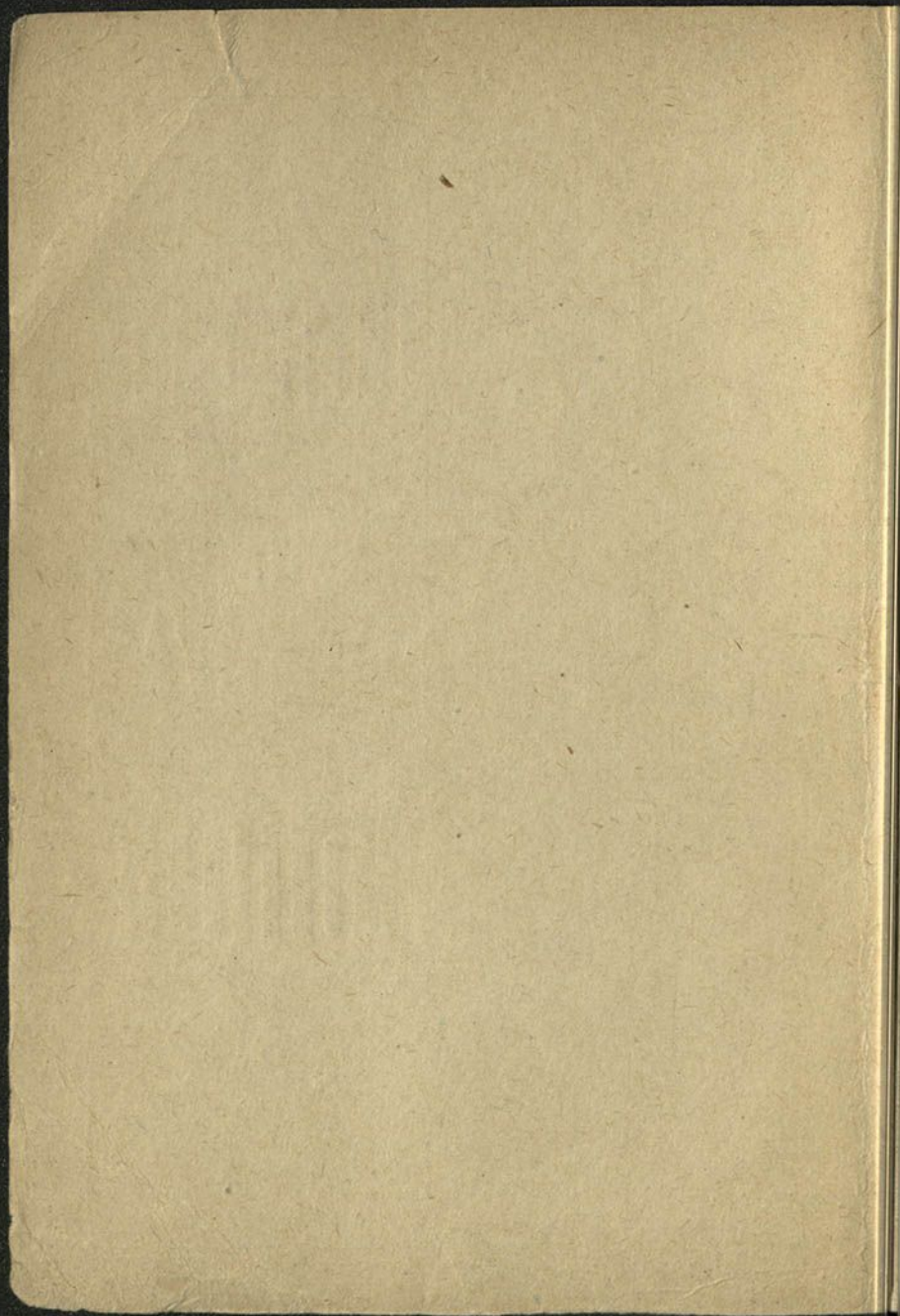
андрэй
АЛЕКСАНДРОВІЧ

ЦЕНЫ
НА
СОНЦЫ

БЕЛДЗЯРЖВЫДАВЕЦТВА

*МЕНСК * 1930*

Мав. Сутарову
ад айтара

Андр Александрович
24. VII. 30
Менск

25. 1. 1900

8
БА 65720

АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ

ЦЕНІ НА СОНЦЫ

ПОЭМА

В. МАКІНА

1994 г.

Беларуская дзяржаўная выдавецтва
Менск

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

АНДРЭА АЛЕКСАНДРОВІЧ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ

АМБЛ

ВОКЛАДКА
Б. МАЛКІНА

37-91388 R

25. 11. 4. 2009

Галоўлітбел № 1067, Гомель. Зак. 1813—5000 экз. Друкарня «Палесдрук»

У С Т У П

П

У

Т

С

У

И. С. СЕРГЕЕВ

1925 г.

Это очень плевое дело,
если б
 революция захотела
со счетов особых отделов
эту мелочь
 писать в расход.

Владимир Маяковский.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1910

PHYSICS DEPARTMENT

RECORDS OF THE DEPARTMENT

OF PHYSICS

AND ASTRONOMY

CHICAGO, ILLINOIS

Як ня славіць песняй сакалінай
Беларусь—рэспубліку сваю!
Краіна, родная, Савецкая краіна,—
табе я ў песнях сэрца аддаю.
Ты красуеш ростам рыштаваньняў,
творчай працай гартаваных сіл.
Ты ў агні шчасьлівага сьвітання,
быццам раніцай

на ўсходзе небасхіл.

Краіна, родная! Савецкая краіна!
Б'юць паклон табе, як сонцу, нашы дні,—
б'юць паклон і славу ткуць машыны
неперарыўнай працай шасьцяры!
О, сонца, зьвязывай у моцны вузел хмары!
Красуй, жыцьцё рунеючай зямлі!

Сусьвет ахвачан сонечным пажарам,
хоць і пад сонца
цені падпаўзьлі...

Як на сцені неслися скаріані
 Дарувать—реституцію свою!
 Країна родна, Сербська країна—
 Таде в у несевак єдине садію.
 Їм красуєш роєтам рившлявнєву.
 Теодор вудей тврданьних сіа.
 Тм ґ стні знавєствєтє єрєствєтє.
 Очїнам реанїанє
 на ґсєкєтє неєєствєтє.
 Країна родна! Сербська країна!
 Д'ячє пєлєтєн таєтє, як єєву, яанї дєтє—
 Очїно пєлєтєн і єєву тєпєтє мєтєнєнє
 нєрєдєрєнєнє пєлєтєн нєєєствєтє.
 О, єєнє єрєствєтєнє у єєнєнє мєєтєнє тєрєтє.
 Краєтє, жєнєнє рєчєнєтєнє єєтє.
 Очєєтє вєрєтєтє єєєєєтєнє нєєєтєтє.
 хєтє і єєтє єєтє.
 нєнє рєдєтєтєтєтє.

Ч А С Т К А П Е Р Ш А Я

Историческое описание

Адзін быў з Меншчыны,
качаўся тут, узрос,
і тут узгадаваў свае імкненні.
Ня раз, на беразе прылэгшы ў вербалоз,
пярсцёнкамі ўзьвіваў ён лятуценні.
Гады імчаліся,
як хвалі на рацэ.
Прышла вайна...
Забралі...
Абучылі.
Глядзі—ўслужыўся ён,
стаў унтэр-афіцэр,
і брыль на сонцы,
нос, на небасхіле!
А кліч разносіцца:
— Таварыш, кідай фронт.
— Далоў вайну!
Далоў людзкае гора!
...Уцёк на Поўдзень ён,
і генэрал-барон
яму даў новы чын,

даў пару новых шпораў...

Цяпер... паголены.

І тут ня сонца жар.

Жыве, як спэц.

Так водзіцца ўжо гэтак:

учора—

генэрал-барона сакратар,

а сёньня—

консультантам у Саветаў!..

Другі гэрой... Няма тае дарогі,
дзе не рассыпаў-бы імкненьні ён свае.
— Ну, што зрабіць, каб стаць бліжэй да бога?
Маліцца?—Мала, часу не стае...
Але рашыў. І, змрочнасьцю пакрыты,
у манастыр пайшоў, схіліўшы галаву:
— Быць ня быць! Дадучь архімандрыта,
не, ідрытваю,—іначай зажыву!..
І не далі. І ён зажыў іначай...
І не спазнаць праз тыдзень альбо два:
мову вывучыў; стаў езьдзіць, як дакладчык,
рваць карані, пусьціла што царква.
Калісьці сам быў старастам царкоўным.
(Ці-ж мала пуцявін у наш дваццаты век?)
Ён знае, дзе й каму зьняць шапку,—
бязумоўна—
ён бывалы, спрытны чалавек!
Барада адна—архімандрита варта,
таму мо' й вылучэнцам стаў, як на бяду.
І глянцье—сёньня ён дырэктар не на жарты.
— Фрэнч далоў! Падайце мне сурдут!

Лагодна жыць! Як ня любіць сваяцтва?
 Адным ён сват, другім шаноўны кум.
 А зяць яго! О, зяць—
 мастацтва для мастацтва,
 збавеньне ў пекнаце,
 цудоўны персьцень дум.

Сваяцтву гімн! Яно гняздо зьвівае,
 гняздо прытульнае, як птушанькам вясна.
 І кум, і зяць, і ўсіх знаёмых зграя—
 орыентацыя, даходная, адна.

Славуты кум, дарогай камяністай
 да славы ідучы, ня раз зьмяняў свой грыв:
 Ён земгусарам быў,
 чыноўнікам,
 міністрам
 у Скарападзкага па справам нутраным.

Прагналі з Кіева, і зяць зазваў у Прагу.
 Бяз дзейнасьці—ніяк ня можа быць:
 зьявіўся ў Вільню ўжо, і там, нібы з адвагай,
 лёнрагнуў памагчы ў хвіліны барацьбы.

І першы крок:

— Браты!

(Здымае акуляры...)

— Гатоў вагонамі вам кнігі дастаўляць,
але мне дайце тысяч сто даляраў—
пасунем справу! Будзем працаваць!

І не далі! Зьдзівіліся і толькі!

Пануры ў Прагу выехаў назад...

Міргнуў у полі явар адзінокі,

І засьмяялася ля возера лаза.

Абодва ў нас цяпер,

на „бальшавіцкіх сесаех“,

Зьмянілі галыштукі, дый што далей казаць:

Чудэсны кум чырвоны стаў профэсар,

вянок выдатнасьці набыў цудоўны зяць.

І пяты друг: адкормлены случак,
 Вочы вострыя, як быццам гіцлі ў шафе.
 Свяцтва зноў:
 дырэктару—зямяляк,
 кум—куму,
 а консультанту—шафер.
 Біць паклон
 прывык ён з даўных дзён.
 І знаць ні знаць,
 а слухаць пад дзэвярыма.
 Было ён першы рынуўся на фронт,
 на абарону—
 „Единой неделимой“.
 І незадоўга Карскага портфэль
 і рэчы іншыя усьлед за Карскім носіць.
 ...Зайшлася-закруціла карусэль—
 здаць пазыцыі бяз бою давялося!
 Зьмяніўся час... О, доля перамён!
 Дый што зрабіць, прышлося пагадзіцца.
 Сеньня ўжо, дзівіцца, ён доцэнт!
 Свяцтву гімн!
 Няма чаму дзівіцца!

Ня ў гэтым рэч, што сын ён іерэя,
ня ў гэтым рэч, што сам абшарнік быў...

Папаў зьяняацку ён пад посьвісты заваяў,
зьяняацку сьціснуты ў абоймы барацьбы!
А высунуўся,—(ўласная упартасьць!)
з людзкае гушчы ў страшную часіну
і стаў, як сын пакорлівы, на варту
бараніць—фальварак і краіну.
Бунтаўшчыкоў ён
(першы пункт праграмы)
расстрэльваў—
з кайзэравай зброі.
Пра вернасьць Кайзэру
аддана
тэлеграну
падпісываў крываваю рукою.
Трымаўся сам, трымаўся і фальварак.
(Краіна змучана іржою крат і нар ..)
Як слаўна роль ішла прэм'ер-вэтэрынара,
у вернасьць слова—бой-вэтэрынар!

—
Ня ў гэтым рэч, што часта так гасьціла
яснавяльможная княгіня Радзівіла
і гаспадар,—прэм'ер-вэтэрынар,
у бляску гонару вітаў княгіню мар.
Яна-ж дапамагла і „праўдаю і верай“
вэтэрынару выбрацца ў прэм'еры.

Былі часы, былі законы.

Была і рада, і быў і ўрад.

Кайзэр думае,—вэтэрынар з паклонам:

— Мала сродкаў? Дамо загад!

І ўсё-ж ня ў гэтым рэч.

— Было?

— Зьвялося!

Няхай гісторыкі-марксысты разьбяруць.

А ветры лютыя...

Імглой стагнала восень.

Як чэрві, твар зямлі

калыбы хмар грызуць.

Сука шызая княгіні Радзівілы—

радзіла шызых трох шчанят.

Сялянка іх дагледжвала, туліла,

хоць сэрца плакала, як плача поле ў град.

Сваё дзіцё ад недагляду сохла.

Удзень дзіцё сваё і ўгледзец не магла,

а тут шчанят глядзі...

Адно назаўтра здохла,—

і сьмерць шчанка жанчыне сьмерць зьвіла.

— О, рукі хамскія! Ніжэй схіляйце карак...
Княгіня выгнала сялянку у бядзе.
І тут-жа вызвала прэм'ер-вэтэрынара
за шчанятамі і сучкай даглядзець.

— О, ня прымаць яе! Хто прыме—прэч за ёю!..
А ноч сьцюдзёная... Яна і не адна,
з дачкой маленькаю, гаротнай сіратаю.
Ім сьвет цяпер?—Пясчаная труна.

Бясьсіллям кроў пакрыўджаная стыне.
—...Ідзеце, ножанькі, жабрачыць пад царкву!..
Бо хто асьмеліцца ўладарніцы-княгіні
ня схіліць з пакарай галаву?

Шчанё аплакалі, і блізка ля тэрасы
вырас кветкамі асыпаны курган...
А ў полі восенскім крыляўся-віўся ласа,—
над уміраючай сялянкаю груган.

Наступным днём прэм'ер праездам бачыў,
як маці мёртвую хацела ажывіць—
і пацалункамі, і ласкамі, і плачам
сірата сялянскае крыві.
Падбегла, ўбачыўшы живога чалавека,
як ліст калоціцца, працягвае руку.
Ён адагнаў яе адным ударам стэка,
як кат, скрывавiўшы дзяціную шчаку...

.....
.....

Капейку да капейкі,
 глядзіш—сабраў рубель.
 Ня скрыпку ці жалейку
 купляем мы сабе.

Імкнемся ў родным краі
 старое сьцяць ушчэнт.
 Начыньне мы купляем,
 купляем мы цэмэнт!

Мы ўзводзім рыштаваньні—
 працоўнай сілы шмат!
 Але адно, як глянеш,—
 ці-ж мала ў нас растрат?

А колькі хлебаедаў
 На карку ў нас сядзяць?
 — А ўсе свае патрэбы
 мы самі зможам сьцяць?

Эх, людзі, людзі-п'яўкі—
 іх спэцыяльны штат.

Даем мы ім спэцстаўкі,
узвышаны аклад.

— Таварышы, браточкі,
сястрыцы вы мае!
Яшчэ-ж нам на сарочкі
паркалю не стае.

Капейкі дарагія
збіраем мы адны,
а з іх живуць былыя
праклятыя чыны.

І хочацца часьценька,
каб ценяў гэтых—жуць—
узяць і колкім венікам
страхнуць-бы, страсануць!

Ідем наперад мы, і цені з намі йдуць.
 Мы карчваем пні—
 яны ў кустох прылеглі.
 Ну, а дай спаткаць нам ворага-бяду,—
 адышлі-б адразу,
 Ой,—адразу-б зьбеглі!..

І як хораша было-б яно цяпер!
 О, як хораша было краіне нашай!
 Я ад сэрца, шчыра, напісаў-бы верш,
 яго назваўшы скромна—
 урачыстым маршам.

Руку таварыша, як любы свой багнэт,
 сьціснуў моцна! Радасьцю я ўзрушан!
 — Наіўнасьць шчырая,
 яны живуць як сьлед,
 живуць, прыкрыўшыся
 савецкім дабрадушам.

Ч А С Т К А Д Р У Г А Я

Рыба, которая, выходя из воды,
Крыла на крыльях золотых,
Плывала краснорылая барашка,
Лепила из воды свои станы,
Слова свои, прелесть и жизнь,
Подносила ждала и ждала,
Слова ругала, ждала и ждала,
Ждала и ждала.

R A T Y C I A K T 2 A P

Всего проведено работ по плану
в количестве 1000 штук
в том числе по плану
в количестве 500 штук
в том числе по плану

Всего проведено работ по плану
в количестве 1000 штук
в том числе по плану
в количестве 500 штук
в том числе по плану

Всего проведено работ по плану
в количестве 1000 штук
в том числе по плану
в количестве 500 штук
в том числе по плану

1.

Рынуўся лёд. Затрашчалі масты.
Крыга за крыгай—навала.
Рушыцца-крышыцца бераг круты,
быццам прыморскія скалы.
Сонца сваім прамяністым ключом
радасьць зямлі адамкнула.
Рвуцца ручайкі, імчацца наўзлом —
красавіковым гулам.

У браме, ад зор і да зор,
сядзіць чорнамазы айсор,
і чотка
на скрынцы „чачотку“
перабірае шчоткай:
— Час кароткі
мы живём.
Падыходзь, не эаконом!
Гэй, таварыш, за два злоты
бліснуць боты
пазалотай.
Гэй, прахожы,
блізкі, дальні—
глянс наводжу,
дасканальна.
Даваеннай
аксаміткай,—
проф-саю-зам
скідка!

Шырокая вуліца, гоман вясновы.
Звіняць на каменнях
праменьняў
падковы.

Сыплюцца іскры, як быццам з ракеты,
бульвары аздобіўшы срэбраным цветам.

А вецер напружана зрэбнаю хусткай—
трэ няпісьменнасць рэклям беларускіх.

Шырокая вуліца... Колькі народу!
Рэкордная схватка разьюшанай моды...

Народу набралася—проста ня зьлічыш,
сезон перадмайскі, фасон загранічны.

Купаецца ў хвалях жывой акварэлі
між кепак савецкіх—замежны капэлюш.

І да айсора пачысьціць гамашы
з фотографам-другам поэт падыйшоў.
(Ідэолёгія—ваша і наша,
нашы і вашы фарбы слоў).

Замежны капэлюш—поэт няпрызнаны,
славутага дзеяча—хвалены зяць.
З фотографам-другам, другам адданым,
любіў сустракацца, любіў сэймаваць.

Аднойчы казаў ён,—радзіма краіна
марудна расьце, як і сам беларус.
Фотограф даводзіў,—што мы—бязупынна
ўзбіраемся вышай, што крок—угару!
— Наша краіна ідзе з перамогай,
яе не спазнаеш праз год альбо два.

— О, гэта ўяўленьне! Ня хутка бярогам
прыдуць на зьмену часы хараства.
І толькі збавеньне ў пудоўных пякнотах!..

— Па-мойму, дык іншае зьменіць прастор.
І іншае гэта—індустрыі ўзьлёты;
паверце, я-ж рэпорцёр!

— Паверце і мне, гэта толькі крык
і прывабны такі, як вясеньні.
Ня веру я ў сілу савецкіх пазык,
гэта толькі адно захапленне...

Паглядвае скоса дый здзіўлена гэтак
за працай сваёй чорнамазы айсор.
Паглядвае скоса айсор на поэта,
усьмешку ў айсора ўзбудзіў рэпорцёр.

І тут-жа ў браме
звоніць нажамі,
вітае прадвесню
вытворчая песьня:
— Сyp, бяжы,
ўгару,
угрунь.
Вастру
нажы,
нажы вастру.
Гэй, жар, брусок,
яшчэ разок,
яшчэ разок—
блішчыць лязо!
Ўгару,
угрунь
бяжы,
ляці,
— чые нажы?
Плаці!

Оўянтосда ўотэ гвн ймД —
Варофилъ вmqвд кэыжж мм
в торт у длатодсрвс ўунітЕ
вмнн вьмнн .Но
Гн сваярн в дсвдлсн
Гань і фотоходтвн отроУ
пад контвн, нмвнтвн, іт-сэў
Як во дхоривн іт мутшаві І

6

І зяць надумаў свой сьцьзорык навастрыць,
ажно заўважыў—ля цукерні—
цесьць яго стаіць.

Праменьні ўюцца ў цёмна-рыжай барадзе..
Стаіць захоплены, на дзіва для людзей,
каля вітрын цукерні,
расчыніўшы рот
дый гадае-думае,
які тут лепшы торт?

Поэт з фотографама да цесьця падышлі,
у трох стаяць—мяркуюцца і спрэчку завялі:
адным фруктовы торт,
цукровы для другіх,
стаяць каля цукерні,
спрачаюцца ў траіх.

І тут жа песьню ціхую
заводзіць комэрсант,
яго вясна ня радуе,
ня радуе краса:

— Дый на сто адсоткаў
мы жывем дарма.
Згінуў заробтак,
ой, няма, няма.

Усяго патроху,
ўсё-ткі магазын.
Гальштук ці панчоху,
збыць-бы на пачын!

Хоць рубля на цуда
мела-бы рука.

Як ні глянь, усюды—
толькі ЦРК.

Што-ж, браточки, будзе?
Што-ж гэта рабіць?
Пэўна мы ня людзі,
і ня трэ' нам жыць?

Узрываў, паводка,
гэткі лёс тарчма!
Згінуў заробтак,
ой, няма, няма...

А горад крынічыць
абуджаным гулам.
Народу ня зьлічыш,
ня зьлічыш прагулаў.

О, як чудоўна! Поэзія славы!
Портфэль у левай,
а торт у правай...

На спацары з цесьцем
і зяць і фотограф,
пад сонцам, па бруку!
Як вольна, як добра!

Былі-жылі на сьвеце два браты,
 жылі ня ў роскашы, ня ў веях пекнаты.
 Як дзень і ноч, зьнікаў за годам год,
 адзін разумны стаў, другі наадварот.
 Адзін да працы звык і ў тыя злыя дні
 ён з першых раздуваў рэволюцыйны зьніч.
 І не шкадуючы юнацкай галавы,
 добраахвотна стаў армейцам радавым.
 Цяпер на фабрыцы, каля варштату зноў...
 Другі-ж валондаўся што-вечар па кіно,
 і стаў пажарным (каб у армію ня йсьці,
 адно выгоднае знайшлося што ў жыцьці!)
 А там і фотографіяй займацца ён пачаў,
 калі сьціхалі буры, вихор калі сьціхаў.
 Але жыцьцё мяняецца, і ўжо ня так даўно
 фотограф шле нататкі і ў газету пра кіно.
 Пайшла пісаць губерня! Выдатны рэпорцёр...
 „Голубая кофточка, веселый разговор“...
 І дзівіць дзіва дзіўнае, як піша Ясакар,—
 нізкая якасьць, высокі гонорар.
 Кар'ера на дыбы! Залічаны у штат:
 будзь знаём рэдактару—падвысіцца разрад!

Этнограф,—(О, бедная краіна!..)
 Па профэсіі, між іншага, хірург...
 Ён сёньня змораны—
 ну, проста сілы гінуць,
 ну, проста ён бяз сіл наводзіць манікіюр.
 Гады ляцяць, сівеюць бровы.
 Калісь было—
 бурліла ў жылах кроў.
 Калісь было—
 адным гаручым словам
 ён замяняў звычайных сотню слоў.
 Калісь было... Стагналі ў завірусе,
 стагнаў народ, як поле ў буйны град.
 Калі-азёры сьлёз
 расьлі на Беларусі,
 ён на Ўкраіне быў,
 там быў ён—дыплёмат.
 І там-жа кума ён сустрэў аднойчы.
 Пасябраваліся. І, з тых часоў былых,
 адным агнём у іх пылаюць вочы,
 адным імкненьнем б'ецца сэрца ў іх.

Цяпер этнограф досьледы праводзіць
над нашай глебаю, над скарбам таямніц,
А ўсё яшчэ і сьледу не знаходзіць
багацьця нашага захаваных крыніц.
Але, рэч ведама,
як спэц, амаль адзіны,

ён атрымоўвае з нагузкаю аклад.
І нат' яшчэ ўзбагачан новым чынам—
у акадэмікі чацьверты кандыдат.

Казаў начальству ён:

— Вайна хай загрузка—

Чырвонай арміі мы верныя сыны.

І ў грудзі б'е сябе, і хітра жмурыць вочы,
бо ў камізэльцы схована „отсрочка
на два месяца в случае войны“...

Эх, дыплёмат! Эх, бедная краіна,
калі этнографам становіцца хірург...

Ён сёньня змораны,
ну, проста сілы гінуць,
ну, проста ён бяз сіл наводзіць манікюр.

Над горадам сьцелецца змрочны шаль, —
красавіковы вечар.
Доцэнт і дырэктар да кума на балі
з дамамі едуць, бяспрэчна.

Вязуць падарункі: доцэнт сэрвіз,
дырэктар торт ананасны...
На вышку антэны месяц узьвіс,
месяц, як лысіна ясны...

На выдутых шынах рамізьнік па бруку
мчыць консультанта да кума.
У жонкі ў руках дарагіх падарункаў
орыгінальны клумак.

Пэнснэ праціраючы, вэтэрынар
тузіну нёс пірожных.
І ўсё праклінаў гарадзкі тротуар:
— Хадзіць абсалютна ня можна!

Запрошан фотограф. Долю сваю
аддаць ён надумаў на дзіва:

узяўшы ў профэсара інтэрв'ю—
зьмясьціўшы ў газэце курсівам.

Аванс атрымаўшы пад свой гонорар,
зяць (бязумоўна!) з пашанай
цесьцю нясе залаты парцыгар
з надпісам вершаваным.

А доктар імкнецца пабіць рэкорд:
другу свайму дарагому
вязае ў падарунак сэрвіз і торт і
і гульні хлопцу малому.

Сьцішыцца ў горадзе змораны тлум,—
трэба й яму адпачынак...
Сёньня профэсар, чудэсны кум,
спраўляе свае імяніны.

Полымем зор
 небасхіл ахвачан.
 На вулицы—
 полымя буйных рэклям.
 Шчупленькі крытык
 („Марксысты“ няйначай!)
 стаіць задуменны
 пад шыльдамі крам.
 Стаіць і любуецца шыкам вітрыны,
 ў вачох праз пэнснэ прабіваецца сум:
 ён не запрошаны
 на імяніны,
 ня ўспомніў пра крытыка хвалены кум.
 Стаіць задуменны, ўспаміны крыляцца.
 Упёрся плячмі ў тэлеграфны слуп.
 Ён чуе ён словы, чуе зьнянацку,
 з дзявочых фарбована-змучаных губ.
 Адна падышла:
 — Чаго-ж ты самотны?
 Пад ручку ўзяла...

Падміргнула...

Пайшоў...

і—

няпрыкметна

ў цьму падваротні

яго прывяла

ўзбунтаваная кроў...

— Ну, ня сьлюняйся, плаці і ня тузай,
чаго заікаешся, печаны гад!

— Мне, б'ачце, скідку,

я-ж член профсаюзу,

б'ачце, галёўна, выдаткаў шмат...

— Эх, ты!..

За гальштук хапіла са сьвістам,

сарвала пэнснэ, растаптала шкло.

Ён тупаў, кідаўся, затросься, як ліст той,
пахаладзеў

і—

ўсё прайшло.

Маланкай дадому прыбег ён сярдзіты,

а ў галаве навальнічны шум.

скрыўджаны сёньня праслаўлены крытык,

мутная помста зьвівае душу.

Ён не запрошан... А славіў у друку

і лектара-кума і зяця яго.

Малітву чытаць стаў,

сагнуўшыся крукам:

усхліпвае цьмяны лампадны агонь...

— Расіец заўзяты ў расійскім парадзе,
выходзіў палякам на польскі парад.
Цяпер беларус пры Савецкай уладзе,
які дабрадушны Савецкі ўрад.

Крытыкам стаў пролетарскай культуры,
чужы хто—ён „крые“, бярэ гонорар.
Знаёмаму—славу ў рэспубліцы бурна
заўзята стварае філэзоф-ліхвар.

Час прабягаў... Злосьцю паколаты,
каб забяспечыць спакойны сон—
дастаў ён з-пад прыпека
скрыначку золата
і любавай даваенны звон.

Затым падлічаў ён запасы даляраў,
і ня вячэраў, бо заўтра на звод—
трэба патраціцца на акуллары,
— Б'ачце, зусім неправд'ачны расход!

Лёг у пярэну і помстаю лютай
рашыў ён за гэтак няведамы зьдзек,
кума пакрыць па традыцыі—крута,
каб помніў, што крытык—
бой-чалавек!

А не, калі справа ня гэтак паверне,
грошы сабраў, дык чаго бедаваць?
— Паеду дамоў у Цьвярскую губэрню,
плёвая справа дыяканам стаць!..

Радні сабралася дзесяткаў, мабыць, тры.
Жанкі вясёлыя з „узвышаным“ настроем,
у кожнай кроў румянцамі гарыць.

Асабняк. Закрыты вакяніцы.
Наўкол цвіце вішнёвы маладняк.
Сюды сабраліся на радасьць весяліца,
сюды на радасьці сабралася радня.
Пакоі сьветлыя, прасторныя пакоі!...
Радні сабралася дзесяткаў, мабыць, тры.
Жанкі вясёлыя з „узвышаным“ настроем,
у кожнай кроў румянцамі гарыць.

Ужо, як водзіцца, заўсёды ў кожным доме
жанкі зьбіраюцца, і кожная, як сьлед,
перабіраюць фотографіі ў альбоме,
захапляюцца, сустрэўшы свой партрэт.

Гадзіннік стрэлкі ўгору падганяе,
ударыў „поўнач“ звонкі малаток.
Мужчыны ў прэфэранс захоплена іграюць,
другія цешацца ў спакойнае лато.

Сястра доцэнта йграе на роялі.
Прад ёй поэт пакорна стан сагнуў.

У гуках музыкі абодва ўспаміналі
пару юнацкую, шчаслівую вясну.

Яна спыталася і ціха так, таемна:

— Ты помніш Крым? Цыкады там пяюць...

— Я помню, любая...

— Калі табе прыемна,

Твой верш, ён, праўда—мой,

Табе я прапяю:

На беразе Чорнага мора

Рассыпаў я думкі сузор'ем.

І як не маліцца прасторам

На беразе Чорнага мора?

Рассыпаў я думкі сузор'ем

І моўчкі стаю ў задуменьні.

Гатоў нават стаць на калені

На беразе Чорнага мора.

І як не маліцца прасторам

Вольніцы сілы і славы?

Штоў раптам крыляцца праявы

На беразе Чорнага мора.

А вечар запальвае зоры

У горах высокіх, каменных.

Люблю я стаяць задуменым

На беразе Чорнага мора...

І грамада да поэта, адразу,—
—Просім вас,
просім,

мы просім вас

разам:

— Прадэклямуйце!

— Урывак з поэмы!

— Любім поэзію!

— Ёю жывем мы!

Прыемна гарэць у агні хараства.

Поэт бляск вачэй апускае.

Адкашляўся—раз.

Адкашляўся—два.

Вынуў blok-pot.

Чытае:

„Пад сонцам, сям'ёю нязрушнай
Пярсьцёнкам дзівоснага шчасьця.
А ў шчасьце сьвятым дабрадушшам
дзьверы адчынены насьцеж.

Мы—дзеці багатых традыцый,
пакаленьне найлепшага ў сьвеце.
Наша шчасьце агнём бліскавіцы
ўзьвіваецца зайздасьцю ў сьвеце.

О, мы непадступны, як скалы,
Мы ў хвалях сваіх лятученьняў.
Сагнем-жа, пад званы бокалаў,
хараство жыцьця на калені!

Ніякай рукою брыдотнай
Наша ня сьцяць існаваньне...
Чаму-ж не маліцца пяшчотам—
вянку залатога каханья!?”

— О, як чудоўна!

— Дзівосна!

— Браво!

Абступілі яго навакол...

А імяніньнік,

узрушаны славай,

гасьцей запрашае

за стол.

— О. як думоунах...
— Дзвоніх...
— Брава!
Адгупіх мо назвако...
А іманінік...
Урдушаніх савва...
Тасерей зардуша...
За стот...
...

...

...

...

...

...

Ч А С Т К А Т Р Э Ц Я Я

На вебахра глыбока-глыбока
вара-зарсина прылажычыла дэка,
гарытласына хтрай, хтрай хатэка—
гладныя на жыныя гарыдэка.

Хай гэта вобра, катэрыя жакэка,
На зымак вара зарыдэка жэка,
Гладныя на жыныя гарыдэка,
сачына на гэта хтрай.

Завулка глыбока
студынткая молэка,
гладныя на жыныя гарыдэка,
вэка.

Гурты гурты
вэка гурты
гладныя на жыныя гарыдэка,
вэка.

— На гэта гурты
Гладныя на жыныя гарыдэка,
На гурты гурты гурты
Гурты гурты гурты гурты,
вэка гурты гурты гурты.

Н А С Т Я К А Т Ё Р Ы

1

На небакраі глыбока-глыбока
зара-зараніца прыплюшчыла вока,
скрытнасьцю хітрай, іскрой залатою —
гледзіць на жыцьцё гарадзкае.

Хай гэта вобраз контролю, надзора..
На зьмену зары загараюцца зоры
і бляскам сваім з недасяжнага ўзгор'я—
сочаць за ходам гісторыі...

Завулкам зялёным
студэнцкая моладзь
раскідае гоман
вясёлы.

Гуртам-аравай
з песьняю бравай
праходзяць бадзёра—
на славу!—

— Мо' пачуеце доцэнта
З неахлюйнасьцю акцэнта?
Ня дзівецся! Ня трэба!
Ня шукайце слоў ганебных!
Прыдзе час—удасканаліць,
як-ні-як і тэрмін далі.

Тэрмін пройдзе ў цымянай славе,
глянь—доцэнт як трэба стаў,
і ня скажа больш—„панздравіў“
прыгажэй за—„прывітаў“.

Многа ў нас такіх зьбярэцца.
Што-ж ты зробіш? Як бяз спэцаў
абыйсьціся?.. Пачакаем.
Спэц, як хлеб. Пара такая.
А доцэнт? Ну, хто ня знае,—
спэц такі, як я кітаец.

З нашай мовы скажа слова...
— Брызгне ўхмылкай ішака.
Пару слоў з другога мовы...
... Звоніць—звон без языка.
Як каромысла, на носе
шкло для важнасьці ён носіць.
Па абмылцы, часам, прэса
клічку дасьць яму—профэсар.
Раз—профэсар?—Ясна, з мовай
знацца не абавязкова.

Шэсьць казырных—выгрыш мірны,
а на сем—рыскне і трус.
І доцэнт, як туз казырны,
— Чым паб'еш казырны туз?

І раптам песьню абарвала,
як струну цымбалаў,
сырэна аўто.

— Хто-ж гэта, хто?
Машына стала.
ЁН пайшоў у асабняк.

— Пэўна куму сваяк?
Аднак
шофэр „зачыніў Fiat“,
закурыў замежную цыгару
і даў знак
мінай важнасьці на твары,
што ЁН ледзь-ледзь не дыплёмат.

Сярод гурмы юнацкай
пазнаў адзін, аж надта:
(Калісьці быў на працы
з ледзь-ледзь не дыплёматам).

І расказваў злосна,
злосна і страката,
пра прыгоды-дзеі
ледзь не дыплёмата.

— Слухайце!
Сам ён шляхецкай пароды.
Мужыцкаю працай
жыў доўгія годы.
Цягаўся за межамі
ў часе змаганьня.
Супроць нас трымаў,
як сьмерць нашу, камень.
Толку ўсё-ж мала:
заводзіць ён гандаль,

організуючы штаб контра-
банды.

Праз час, незадоўга,
ён тут, сярод нас—

пераніцованы
ў нашынскі бляск.

Сьпярша—
рэгістратар.

Затым—
дзелавод.

Дав-вай!
Кар'ера!

Поўны ход!

*

Раён, затым акруга...

Ледз-ледзь не дыплёмат—
на курсы выяжджае

ў славыты Ленінград.

Вярнуўся ён, як крытык,
а крытык—чорта два.

Што чалавек—то плечы,
на плечах—галава.

Расьце, расьце поэзія,
а крытыкі няма.

Таму і хлеб харошы,
і слава задарма.

Поэта-романіста
(пайшла такая мода!)
аблае мешчанінам,
злачынцам зробіць шкодным ..

... Зірнула сонца яснае
ў ягонае акенца,
і—ён пралез у шэрагі
савецкіх вылучэнцаў.

Амэрыкан кар'ера!
Партмаксымум!
Fiat!

І выкшталцоны шляхціц
ледзь-ледзь не дыплёмат.
А ўсё-ткі
і портфэль,
і тон,
і партбілет,—
пралаза, ветрам шыты,
спрытны прайдзісьвет!

А ў кума імяніны,
і слухае зямля—
грузінскую лезгінку,
малітву Шаміля.

Стаіць Fiat-машына,
і слухае шофэр.

а ў сэрцы гнеў бунтуецца,
нібы палонны зьвер!

— Лілі мы кроў, змагаліся,
За што?—І сам ня знае.

— Буржуазію выгналі,
дык новая ўзрастае?..

А з вечарынкi чуецца:

— Будуюм новы быт!

„Лявоніху“—„Лявоніху“—
мясцовы колёрыт...

А зоры,

зоры,

зоры

і месяц

заадно—

шофэра угаварваюць

у бок зьварнуць старно.

І кіраваць машынаю

гартованай рукой--

у новы і рашучы

і хай астатні

бой!

Двурогі месяц зваў на сход
 брыгады зор ударных.
 Парадак дню: праверыць ход
 спаборніцтва ў надхмар'і.

А шустры зорны маладняк
 у хвалях змроку мутных
 на „вус матае“ асабняк
 усіх яго прысутных.

Ліюцца песьні, і „кадрыль“
 „Лявоніху“ зьмяняе.
 Працьвітай уласны стыль—
 самабытнасьць краю!

Зор атрад свой сьмех ліе,
 іскрыцца над шофэрам:
 — Табе, таварыш, мы свае—
 мы з лёгкай кавалерыі.

І раптам, ценню ля аўто,
 да кума ў двор стралой,
 схваўшы твар у паліто—
 яшчэ адзін гэрой.

Чакай, гэрой, ты будзеш наш.
Таемнасьць мы развяжам!..
— О!.. гэта ты, падхалімаж,
ці падхалім, як кажуць.

Дарэні месца зваў на срод
дрытыя зоры ўдзень
Парэжак мяно: прыведзь хоць
спадобіцца ў казках.
А зоры ўдзень
ў хвіліку зоры хвалях
на "зус мяне" зьявіліся
ўсіх яно прытулілі.
"Людзі песні і казкі"
"Людзі" зьявіліся.
Прававітай удзень стаяць —
самыя зьявіліся казкі!
Зоры вядуць свой шлях
іскрамі для шчасця
— Тады тварыцца мя сьвае —
на зорках казках.
І дзяцім на мяні
дзяцім зоры ў вачах
— отілья ў дзень ішчэ зьявіцца
Ягодні нізды ершы

Туманнымі пальцями хмар
 восень лісьце пажоўклае рвала.
 Вецер біўся, як хвалі аб скалы,
 і імглою бурліўся, як вар.

Няветліва восень прыйшла.
 Як краты, сьціскаюць туманы.
 Фурманкі дэўе золакам-рана
 крануліся разам з сяла.

Паперадзе ўхутаны поп
 ў гімназію сына завозіць
 вучыць, але сэрца ў трывозе:
 сына вязе й земляроб.

І ён за свае за правы
 трывогу ня мог не расьсеяць.
 Тутэйшая наша Расея,—
 поп і... гарадавы!

Папоўскі сыноч, як друг,
 залічаны быў, вядома.
 А мусіў вярнуцца дадому
 сын земляроба—пастух.

Прыдушаны грудзі зямлі.
Бязьлітасна гойсае восень.
Дарога даўгая... Галосцяць
прысады галінамі ліп.

8

Туманамі паліць хмары
восень вісьце пажоўкае бяла.
Венер дзіць, як хваля вясны
і імікою бурчэць, як вяр.
Навратаў восень прышыва.
Як крата сціскаюць туманы.
Фармакі дэка зогрэн-вава
крануліся дэкам а сьва.
Павяртае ўхаташы пош
і тымізію сьва звазіці
вучына, але сэрца ў тымворе.
Сьва вэсе й зьмывод.
І ён за сьва за права
тывораў на жон не вьсэсэна.
Тутэйшая наша Рэсья—
поп і... таврава!
Павоўскі сьмок, як дуб.
завівае дуб, андом.
А мусіць вярнуць дэкому
сва зьмывод—пэстх.

Зазвычай, як году ня стане,
 з надзеяй вітаюць другі.
 Туга ішло навучаньне—
 розум нікчэмнай вагі.

Жыцьцё мае тысячы шчылін...
 Папоўскаму сыну, як сьлед:
 дэзверы шырэй адчынілі
 ў сталічны ўнівэрсытэт.

Маліся за здравых і мёртвых,
 дзе трэба—схіліся, падмаж.
 Выйдзеш у людзі!—Разгортвай
 плянавы падхалімаж.

І ён—дзе падмажа, дзе зьліжа,
 дзе пройдзе, а дзе падб'яжыць.
 Да мэты ўсё-ж блізіцца бліжай...
 ... Кожнаму хочацца жыць!?

Сягаючы „праўдай і верай“,
 у лютаўскіх выбухах бур
 стаў ён расійскім эсэрам,
 здатным тварцом авантур.

Чыннасьць грамадзкая вабіць:
у Беларусі прыстаў.
І ў павятовым маштабе
дзеячам слаўленым стаў.

дніжэман йаўн маўн
нрде діоггегз жуўн
ижэн аніммопУ
... "вдом як вдом дв

уікмадн үтет вэ
лүжнтрв штет вэ
— 5 ваў і вджүлэ

Найбогаіт істій вн адром ... і
Беларусі
Окупаваны
край
наш!
Знай:
каля пана
падхалімаж.

Артыкул друкуе
ажыўлена-палкі:
вітае сьвятую
нагу маршалка.

У горад і ў вёску
шле вязку слоў:
— „Сьмерць
войску
бальшавікоў!
Шляхта, у касьцёлы,
у цэрквы з дарамі.
Радасьці золак
іскрыцца над намі.

Нам край належыць,
пакуль зьяюць зоры.
Успомніце межы
ад мора да мора“...

За гэту прысягу,
за гэты артыкул,
служба і ўвага—
і ... морда ня біта!

Дзе трэба—лі сьлёзы,
дзе трэба—падмаж.

Помніць свой лёзунг—
падхалімаж.

Нацполітыка маршала
Беларусьсю панавала.

Мова, школы, песьні, клубы
ахвярованы на згубу.

А для ўцехі ад дасады
працу вынайшлі для „Рады“—

„Радзе“ даў маршал правы —
абеларушваньне царквы.

На царкоўны гэты зvon
зброд ляцеў з усіх старон.

— Новы курс! Віват! Ідэя!..

Павятовы вырас дзеяч.

Хоць і новыя турботы,
дый ня ўшкодзіць заробаток.

„Сьвяты божа“, — „Ойча наш“
пераклаў падхалімаж...

Веру ў бога, веру ў маць
пусьціць ён, каб праканаць—

што ідзе і блізка мусіць
адраджэньне Беларусі.

Злоты надбавяць,—

ён возьме нагрузку

ўгаварваць

маліцца

па-беларуску.

Едзе ў раёны.

Ля цэрквы мясцовай

перад сялянствам

разводзіць прамову:

— Выхаваньня

моральнага

быць ня можа

без выкладаньня

закону божага.

А каб лягчэй

успрымалі галовы,

мальбу пераложым

на матчыну мову.

Новая праца

і новыя людзі.

Расійскі эсэр
у навінах ня блудзіць.

Стаў неадменным
сябром дэфэнзывы.

Знаёмства заводзіць
з мясцовым актывам.

А неўзабаве
на сходзе...

з закускай

з эсэра

расійскага

стаў

беларускім.

Усё пайшло на злом, на свалку.
 Патрывожылі маршалка.
 Давялося легіёнам
 пад напорам войск чырвоных
 уцячы, хоць зруйнаваўшы
 на шляху заводы нашы.

А з завулку гулка-конны,
 фланг прарваўшы—ўзвод чырвоных.
 І эсэр ня траціць розум—
 ён знайшоў савецкі лёзунг:
 — З сэрцам чулым
 ў нашым краі
 вас, таварышы, вітаю!
 З нашых плеч зышла гара.
 Ўра!

Таварышы!
 Ур-р-ра!..

Прадоўныя гораду воляй авіты,
 выйшлі на вуліцу,
 выйшлі на мітынг.
 Выбухам ішчасьця
 краіну клічуць—
 змагацца-гарэць
 за сусьветны Кастрычнік!

Паводкай прадвесьні
 з песьняй мільёнаў
 праходзілі
 наступаю
 гордым
 колёны...

Праменьні, як дзеці,
 на вуліцу лезуць,
 з рабочымі разам
 пяюць марсэльезу.

На мітынг з колёнай
 узьвітай,
 рабочай
 падхалімаж
 па бруку крочыць.

Кожны шукае
пражытку сабе—
і ён пралязае
ў рады КПБ.

Тут лёгка дазнацца,
забраць партбілет,—
ён едзе на працу
у іншы павет.

Як ліст той асеньні,
дрыжэў ля гнязда:
„Мне отмщение
и аз воздам“.

І хітра, як-небудзь,
праз шчыліны сьцен,
з падходцам, дзе трэба,
ён блізіцца ў цэнтр.

Дзе трэба—лі сьлёзы,
дзе трэба—падмаж.

Помніць свой лёзунг —
падхалімаж.

Вось так і чырвоным
профэсарам стаў,
і роль камэртана
марксызму узяў!..

II

Як людзей, іх доўгі
дотым, іх доўгі
мэвэўшэ, іх мэвэўшэ
іх доўгі, іх доўгі

Збўх, збўх, збўх
збўх, збўх, збўх
Нямэншэ, Нямэншэ
Нямэншэ, Нямэншэ

Праца ў гэтым дэпартаманце
ўважэньне, уважэньне
працоўнік, працоўнік

А сэрца ў гэтым дэпартаманце
уважэньне, уважэньне
працоўнік, працоўнік

і збўх, і збўх
збўх, збўх, збўх
збўх, збўх, збўх

МІНІСТАРЫ І НАТ. АСЭІ
Дэп. м. в. д. л. с. ф. о. р. н.
в. н. о. т. р. е. т. н. я. ж. а. л. о. р. і
..Іўн. у. м. с. н. о. р. д. а. н.

11

Як людзі, мінаюць
за годам год.
Мы выступаем,
у новы паход!

Зрух Беларусі
рыхтуе наш стан.
Выканаць мусім
гіганцкі плян!

Праца ўзяла бальшавіцкі ход!
Ў саборніцтва выйшаў
працоўны народ!..

А сэрца балюча парой зашчы-
міць,
калі, як хрыстос, на будоўлі
стаіць

і брудзіць стан
бальшавіцкі
наш
плянавы падхалімаж.

Э П И Л Ё Г

T. E. D. F. H. E.

Разьлівам
паводкі
За—
пяцігодку,—
ў бой навальнічны
партыя кліча!

Фабрыка—полк.
Цэх—узвод.
За крокам крок
— паход!

На межы—
разьбежна!
На хутар—
гуртам,—
ў бой навальнічны
партыя кліча!

Фабрыка—полк.
Цэх—узвод.
За крокам крок
— паход!

Тварцоў
пакаленьне—
на здраду,
на цені,—
ў бой навальнічны
партыя кліча!

Фабрыка—полк.
Цэх—узвод.
За крокам крок
паход!

За сьпеў
многострунны,
за шчасьце
комуны,—
ў бой навальнічны
партыя кліча!

Крык
варштата—
штык,
граната.

Нетраў
сок—
электра-
ток.

Рух
машыны—

плуг
далінам.

Поле,
нівы—
Коле-
ктыву!

Ў добры час!
Красуй колгас!
Рунь.

Рань.

— Угрунь!

— Паўстань!

Працуй, краіна,
бесьперапынна!

1927—1930 г.
г. Менск.

ТАГО-Ж АЎТАРА

- Па беларускім бруку—вершы. БДВ—1925. (разышлася)
- Па беларускім бруку—вершы. БДВ 1928. Выданьне 2-е.
- Сутарэньне—апавяданьні. Выданьне „ЦБ Маладняка“
1925. (разышлася).
- Паўстанцы—поэма. Выданьне „Чырвоная Зьмена“ 1925.
(разышлася).
- Прозалаць—вершы. Выданьне „ЦБ Маладняка“ 1926. (ра-
зышлася).
- Угрунь—вершы. БДВ 1927. (разышлася).
- Угрунь—вершы. БДВ 1928. Выданьне 2 е.
- Фабрыка сьмерці—вершы. БДВ 1929. (разышлася).

Падрыхтавана да друку

Нараджэньне чалавека—роман.

7

✓

Бел. ашар
Аўтар.
Бел. ашар.
1994 г.

80000002483584